

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

GRAAD 12

PROVINSIALE ASSESSERING

**EKONOMIE V2
NASIENRIGLYNE
JUNIE 2024**

PUNTE: 150

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 20 bladsye.

AFDELING A**VRAAG 1****1.1 MEERVOUDIGE KEUSE**

1.1.1 C / implisiet ✓✓

1.1.2 A / homogeen ✓✓

1.1.3 D / vraag ✓✓

1.1.4 B / Pareto ✓✓

1.1.5 A / privaat ✓✓

1.1.6 D / duopolie. ✓✓

1.1.7 B / leierskap. ✓✓

1.1.8 C / limiet ✓✓

(8 x 2) (16)

1.2 PAS ITEM

1.2.1 C / afname in gemiddelde koste van produksie per eenheid as uitset verhogings. ✓

1.2.2 E / meganisme wat kopers en verkopers van goedere en dienste bymekaar bring. ✓

1.2.3 F / hoeveelhede verander sonder 'n verandering in die prys ✓

1.2.4 A / vind plaas wanneer insette toeneem,terwyl uitsette toeneem met minder as die persentasie verhoging in insette. ✓

1.2.5 H / ekstra inkomste wat verdien word deur die verkoper as 'n addisionele eenheid van produk geproduseer en verkoop word ✓

1.2.6 B / die eksklusiewe reg om 'n produk te vervaardig ✓

1.2.7 D / 'n vorm van finansiële toekenning om 'n ekonomiese aktiwiteit te ondersteun ✓

1.2.8 G / betaal deur die samelewing ✓

(8 x 1) (8)

1.3 GEE DIE TERM

1.3.1 Veranderlike koste ✓

1.3.2 Geleentheidskoste ✓

1.3.3 Homogeen ✓

1.3.4 Natuurlike monopolie ✓

1.3.5 Normale wins ✓

1.3.6 Markstruktuur ✓

(6 x 1) (6)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B

Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

VRAAG 2: MIKRO-EKONOMIE

Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

2.1 Antwoord die volgende vrae**2.1.1 Noem enige TWEE voorbeelde van 'n perfekte markstruktuur.**

- Landbousektor✓
- Aandelebeurs✓
- Buitelandse valuta mark✓

(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord)

(2 x 1) (2)

2.1.2 Wat is die hoofdoel van markte in die ekonomie?

Markte bring kopers en verkopers bymekaar / om 'n prys te bepaal / reguleer die produksie van goedere en dienste / ken hulpbronne/meganisme toe om goedere en dienste uit te ruil✓✓

(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord)

(1 x 2) (2)

2.2 DATA RESPONS**2.2.1 Noem die tydperk waaronder die mark hierbo funksioneer.**

Langtermyn✓

(1)

2.2.2 Identifiseer die aard van wins wat die individuele produsent maak in die grafieke hierbo.

Normale wins✓

(1)

2.2.3 Beskryf kortliks die term industrie.

'n Groep firmas wat soortgelyke produkte verkoop of dieselfde diens lewer.✓✓

(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord)

(2)

2.2.4 Hoekom neem die individuele onderneming die prys wat deur die bedryf bepaal word?

- 'n Individuele firma is baie klein in verhouding tot die bedryf en beïnvloed nie die markprys nie.✓✓
- As individuele firmas hoër pryse sou vra, kan hulle hul kliënte óf markaandeel verloor.✓✓
- Wanneer firmas laer pryse vra, kan hulle tot 'n verlies ly.✓✓

(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord)

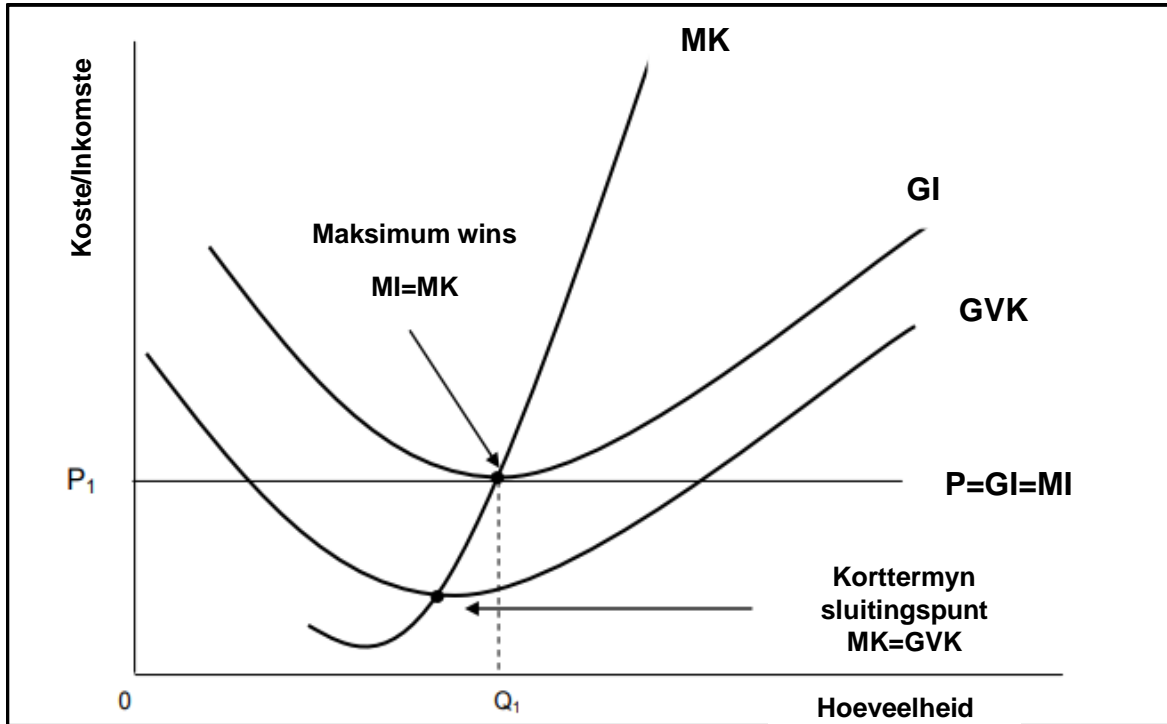
(2)

- 2.2.5 **Verduidelik hoekom die pryse van R7 tot R5 in die mark hierbo daal.**
- Ekonomiese winste lok nuwe toetreders tot die mark wat die markaanbod sal verhoog en sodoende sy prys van R7 tot R5 verlaag.✓✓
 - Die individuele firma is 'n prysnemer en die laer prys sal ekonomiese winste uitwis totdat die prys (gemiddelde inkomste) gelyk sal wees aan gemiddelde koste.✓✓
 - Die langtermyn-ewewigsposisie is waar normale wins sal heers✓✓
(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord) (2 x 2) (4)

2.3 DATA RESPONS

- 2.3.1 **Identifiseer die datum waarop die hersiene minimum loon in werking getree het.**
1 Maart 2024✓ (1)
- 2.3.2 **Noem enige ander groep werkers wat by minimum lone baat behalwe plaas- en huiswerkers.**
- Plaaswerkers✓
 - Huiswerkers✓
 - Uitgebreide openbare werke-programwerkers✓
 - Leerlingooreenkomste werkers✓
(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord) (1)
- 2.3.3 **Beskryf kortliks die term minimumloon.**
Die loon waaronder geen werkgewer sy of haar werkers moet betaal nie./ die minimum vergoeding wat 'n werker wettiglik per uur, dag of week moet verdien vir werk gedoen.✓✓
(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord) (2)
- 2.3.4 **Hoe kan werkgewers die kwaliteit van hul arbeidsmag verbeter?**
Deur heropvoeding, werkswinkels, spanbou-oefeninge en alle ander nie-monetêre motiveringsaspekte.✓✓
(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord) (2)
- 2.3.5 **Verduidelik die negatiewe gevolge van minimum lone vir die ekonomie.**
- Minimum lone sal lei tot 'n toename in werkloosheid as gevolg van verminderde vraag na arbeid.✓✓
 - Aangesien lone 'n groot deel van die koste van produksie vorm, uitset en mededingendheid in die gedrang kom.✓✓
 - Die regering se belastinginkomste word verminder deur laer indiensneming wat die maatskaplike welsynslas van die regering verhoog✓✓
 - As gevolg van laer indiensneming sal produksie afneem wat kan lei tot inflasie.✓✓
(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord) (4)

2.4 Teken 'n duidelik benoemde grafiek wat die afsluitpunt vir die perfekte aandui mededinger en verduidelik kortliks waarom 'n besigheid op hierdie stadium sal ophou om goedere te produseer.

Korrekte byskrifte van die as = 1 punt
 Korrekte snypunt van MC en AVC = 1 punt
 Korrekte posisionering van die kostekrommes = 1 punt
 Korrekte posisionering van die inkomstekrommes = 1 punt
 Aanduiding van die winsmaksimeringspunt/
 hoeveelheid = 1 punt
 Aanduiding van afskakelpunt = 1 punt
Maks. 4 punte

- 'n Firma sal sluit as dit nie sy gemiddelde of totale veranderlike koste kan dek nie✓✓
- Die firma sal nie hier produseer nie omdat $GI < GVK$ ✓✓
- Die firma sal nie aanhou produseer vanaf die sluitingspunt nie omdat die firma nie sy bedryfskoste kan dek nie✓✓
- Onder die afsluitpunt sal die firma geen goedere verkoop nie. 'n Firma sal goedere verkoop as die prys bo die stilstandprysvlak (aanbodkromme) is✓✓
 (Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord)

(8)

2.5 Hoe sal die implementering van maksimum pryse 'n negatiewe impak op die ekonomie hê?

- Maksimum pryse kan 'n tekort aan goedere en dienste in die ekonomie veroorsaak.✓✓
- Die tekort aan aanbod sal daartoe lei dat die ekonomie agteruitgaan.✓✓
- Swart markte ontwikkel dikwels waar produsente kan probeer om die goedere teen hoër pryse te verkoop.✓✓
- Produsente van goedere en dienste kan die mark verlaat aangesien hulle nie voldoende wins maak nie.✓✓
- Beleggers kan hul belegging onttrek weens lae opbrengs op hul belegging.✓✓
- 'n Afname in ekonomiese groei en beleggingsonttrekking sal lei tot verlies van werkseleenthede wat lei tot 'n toename in die vlak van werkloosheid.✓✓
- Maksimum pryse lei tot 'n afname in aanbod wat lei tot 'n styging in pryse van goedere en dienste.✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

'n maksimum van 2 punte toe vir blote lys van feite

(4 x 2)

(8)
[40]

VRAAG 3: MIKRO-EKONOMIE

3.1 Antwoord die volgende vrae.

3.1.1 Gee enige TWEE voorbeelde van vaste koste.

- Huur✓
- Administratief✓
- Versekering✓
- Waardevermindering✓
- Salarisse✓
- Rente op kapitaal✓
- Eiendomsbelasting✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

(2 x 1) (2)

3.1.2 Wat is die impak van prysvasstelling op die mark?

- Verbruikers kan uiteindelik hoër pryse vir goedere en dienste betaal✓✓
- Besighede kan gedwing word om boetes te betaal as hulle skuldig bevind word aan prysvasstelling✓✓
- Die vraag na die produk kan afneem aangesien kliënte nie die hoër pryse kan bekostig nie✓✓
- Besighede kan tydelik hoër winste geniet wat die aanbod van die produk kan verhoog✓✓

(Aanvaar enige ander relevante en korrekte antwoord)

(1 x 2) (2)

3.2 DATA RESPONS

- 3.2.1 **Identifiseer die elastiese segment van die vraagkromme.**
DE✓ (1)
- 3.2.2 **Noem die tipe vraagkurwe in die grafiek hierbo.**
Geknakte vraagkurwe ✓ (1)
- 3.2.3 **Beskryf kortliks die term openlike samespanning.**
'n Formele ooreenkoms tussen mededingende oligopolistiese firmas in 'n bedryf wat ontwerp is om die mark te beheer en die markprys te verhoog om 'n kollektiewe monopolie te vorm, bv. kartelle. ✓✓
(Aanvaar enige ander relevante en korrekte antwoord) (2)
- 3.2.4 **Waarom slaag 'n oligopolie nie daarin om produktiewe doeltreffendheid te bereik nie?**
'n Oligopolie versuim om gemiddelde koste te minimaliseer of produseer uitset by die laagste punt van die gemiddelde kostekromme/ 'n Oligopolie produseer nie teen die laagste moontlike koste nie/ Hulpbronne word nie toepaslik gebruik om die maksimum aantal goedere te produseer nie. ✓✓
(Aanvaar enige ander relevante en korrekte antwoord) (2)
- 3.2.5 **Hoekom sal die produsent huiwerig wees om die prys van R40,00 tot R28,00 te verlaag? Toon ALLE berekeninge.**
- Die produsent se inkomste sal afneem. ✓✓
 - Teen 'n prys van R40,00 verdien die produsent R28 000 (40 x 700) ✓✓ vergeleke met 'n inkomste van R22 400 (28 x 800) teen 'n prys van R28 ✓✓

OF

- Teen R40,00 sou die inkomste R28 000 wees ✓✓ vergeleke met R22 400 teen 'n prys van R28,00. ✓✓ Daarom sal die produsent se inkomste afneem. ✓✓

OF

- Deur die prys te verlaag sal die firma op die onelastiese deel van die vraagkromme funksioneer, waardeur die persentasie toename in markaandeel minder sal wees as die persentasie daling in prys ✓✓
%-afname in prys = $12/40 \times 100 = 30\%$ ✓✓
- %-toename in markaandeel = $100/700 \times 100 = 14,3\%$ ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 2) (4)

3.3 DATA RESPONS

- 3.3.1 **Noem die tipe mark wat in die prent hierbo uitgebeeld word.**
Onvolmaakte markte ✓ (1)
- 3.3.2 **Wat is die aard van die produk wat in die mark hierbo verkoop word?**
Gedifferensieerd/heterogeen. ✓ (1)
- 3.3.3 **Beskryf kortliks die term hibriede struktuur.**
Hibriede struktuur beskryf die feit dat die monopolistiese mededinging bestaan uit die kenmerke van beide die volmaakte mededinging en monopolie ✓✓
(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord) (2)
- 3.3.4 **Hoe verskil die wins van 'n monopolistiese mededinger op die langtermyn van dié van 'n oligopolie?**
'n Monopolistiese mededinger maak op die lang termyn normale wins ✓ terwyl 'n oligopolis in dieselfde tydperk ekonomiese wins maak. ✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)
- 3.3.5 **Hoe sal 'n monopolistiese mededinger, soos McDonald's, met ander kitskos-burgerafsetpunte meeding om sy markaandeel te vergroot?**
- Die monopolistiese mededinger kan sy markaandeel vergroot deur mee te ding op nie-prys faktore. ✓✓
 - McDonald's gebruik dalk unieke speserye (resep) of nuwe produklyne om aan te bied 'n gedifferensieerde produk. ✓✓
 - Gebruik unieke rooi verpakking met groot kenmerkende goue/geel 'M' om McDonald's-handelsmerk te bevorder. ✓✓
 - Aggressiewe advertensieveldtogte kan van stapel gestuur word deur te fokus op die gebruik van advertensieborde/borgskappe soos swem in DOHA en span Suid-Afrika by die Statebondspele in 2022. ✓✓
 - Om inkopieure by meer McDonald's-takke te verleng, sal meer wees gerieflik vir kliënte in die nabye omgewing om van hul dienste gebruik te maak (bv. 24-uur diens). ✓✓
 - Die verskaffing van meer gratis aflewering binne 'n sekere reeks van die besigheid sal verseker 'n voorsprong bo ander kompetisie. ✓✓
 - Die monopolistiese mededinger kan sy markaandeel vergroot deur mee te ding op promosie-aanbiedings gebaseer op prys ✓✓
 - Bevordering van aanlyn aankope, wat dit vir klante makliker maak om rond te shop sonder enige bykomende koste/verskeidenheid goedere beskikbaar om vergelykings te tref ✓✓
 - Deur produk differensiasie te implementeer, kan produkte effens verskil in terme van fisiese voorkoms, verpakking, ens. ✓✓
(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord) (2 x 2) (4)

3.4 Verduidelik kortliks die redes vir 'n koste-voordeel-analise.

'n Koste-voordeel-analise word gebruik:

- in openbare sektorprojekte aangesien daar geen markseine is om besluitneming te rig nie✓✓bv. paaie en brûe✓
- om al die relevante voordele en koste van 'n projek voor 'n ingeligte te identifiseer besluit geneem kan word✓✓
- om ekonomiese doeltreffendheid in hulpbrontoewysing te verseker✓✓
- om 'n wyer sosiale impak in te sluit en eksternaliteite in die besluitnemingsproses in te sluit om die effek van belegging op maatskaplike welsyn en die omgewing✓✓
- om groter objektiwiteit tot besluitneming te bring om subjektiwiteit te vermy✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

'n maksimum van 4 punte toe vir blote lys van feite.

(4 x 2)

(8)

3.5 Evalueer die impak van onvolmaakte mededinging op verbruikers.**Negatiewe impak**

- Die meeste besighede wat in onvolmaakte markte werksaam is, maksimeer winste deur minder as die optimale hoeveelheid goedere of dienste wat geproduseer word te verskaf wat beteken dat sommige verbruikers se behoeftes dalk nie bevredig word nie✓✓
- Verminderde hoeveelhede lei tot hoër pryse wat laer inkomstegroepe kan uitsluit✓✓
- Nuwe besighede word soms verhinder om die bedryf te betree, en sodoende word mededinging beperk, wat verhoed dat verbruikers laer pryse en 'n verskeidenheid goedere geniet✓✓
- Samespanning wat algemeen voorkom in oligopolie markte lei tot hoër pryse wat sommige verbruikers soms verhoed om die produk te bekostig✓✓
- Verbruikers betaal hoër pryse in die onvolmaakte markte as gevolg van die feit dat produksie vind nie by die laagste punt van die LAC-kromme plaas nie✓✓

Positiewe impak

- Onvolmaakte markte kan die aanbod of uitset van sekere goedere en dienste stabiliseer, wat 'n groot hoeveelheid insetkapitaal vereis, en verseker dat 'n verskeidenheid goedere aan verbruikers beskikbaar is.✓✓
- Onvolmaakte markte kan ook 'n beter kwaliteit produk aan die verbruiker verskaf; groot korporasies het navorsings- en ontwikkelingseenhede wat voortdurend nuwe tegnologie en verbeterde produksiemetodes ontwikkel✓✓
- Patentregte gee die patenthouer eksklusiewe regte om 'n produk te vervaardig; dit stimuleer innovasies en uitvindings (nuwe produkte) wat voordelig vir verbruikers kan wees✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

'n maksimum van 4 punte toe vir blote lys van feite.

(4 x 2)

(8)
[40]

VRAAG 4: MIKRO-EKONOMIE

4.1 Antwoord die volgende vrae.

4.1.1 **Noem enige TWEE doelwitte van die mededingingsbeleid.**

- Verhoed dat monopolieë hul mag misbruik✓
- Reguleer vorming van samesmeltings en verkrygings wat markmag wil uitoefen✓
- Om ondernemings te keer om beperkende praktyke te gebruik, soos om pryse vas te stel, markte te verdeel✓

(Aanvaar enige ander relevante en korrekte antwoord) (2 x 1) (2)

4.1.2 **Hoekom gee die regering subsidies aan produsente?**

Subsidies verlaag die produksiekoste wat produsente sal aanmoedig om produksie van sekere goedere te verhoog.✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (1 x 2) (2)

4.2 **DATA RESPONS**4.2.1 **Identifiseer die amptelike pensioenfonds vir die werknemers van Sasol Bpk.** (1)

Sasol fonds✓

4.2.2 **Watter mededingingsregulerende instelling het dieselfde status as dié van 'n hooggeregshof?**

Mededingingsappèlhof✓ (1)

4.2.3 **Beskryf kortliks die term samesmelting.**

'n Konsolidasie van twee of meer maatskappye in 'n enkele entiteit/ vind plaas wanneer twee besighede besluit om hul bedrywighede, bates en hulpbronne te kombineer om 'n nuwe, groter organisasie te vorm✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

4.2.4 **Hoe bevoordeel mededinging in die mark die verbruiker?**

Die verbruiker trek voordeel uit:

- groter verskeidenheid om van te kies✓✓
- laer pryse betaal vir produkte✓✓
- beter gehalte van goedere en dienste✓✓
- gelyke geleenthede om aan die ekonomie deel te neem✓✓

(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord) (2)

4.2.5 **Hoe sal hierdie samesmelting die betrokke maatskappye bevoordeel?**

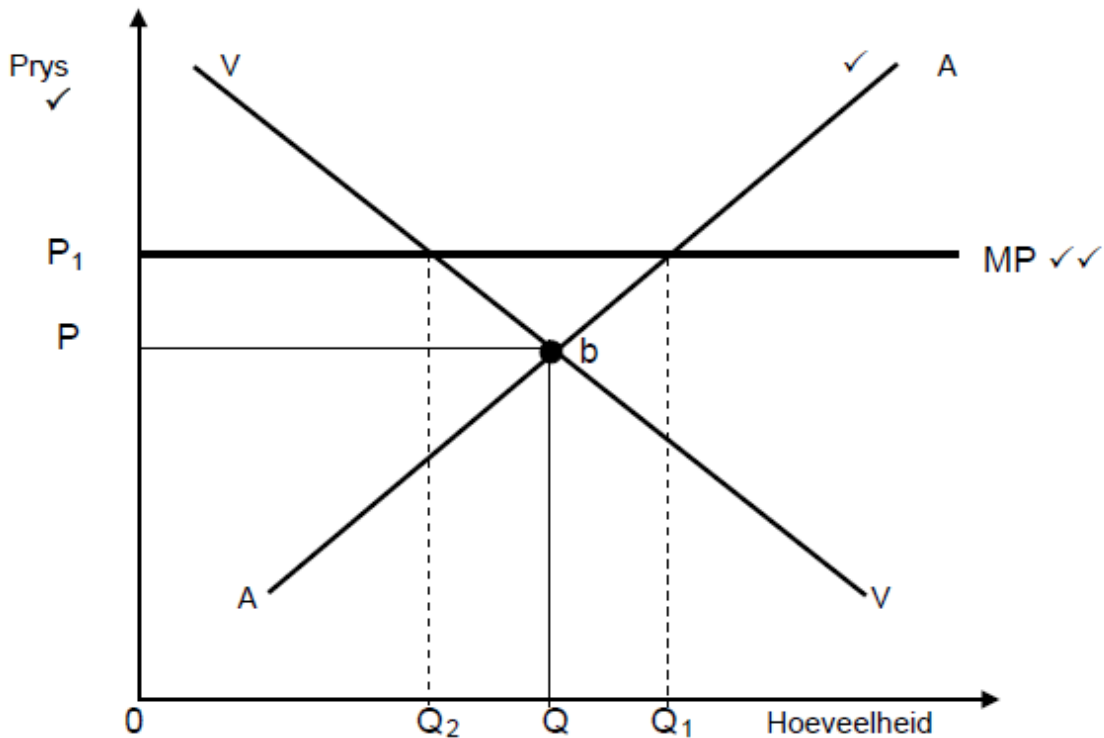
- Deur saam te smelt, sal die maatskappy verskillende dienste beskikbaar hê om in verbruikersvraag te voorsien.✓✓
- Sasol Pensioenfonds sal toegang hê tot meer potensiële kliënte wat hul wins kan verbeter✓✓
- Skakel die duplisering van bestuurspersoneel uit.✓✓
- Risiko's en verantwoordelikhede sal gedeel word omdat hulle toegang tot meer kapitaal het.✓✓

- Weens die voordeel van gekombineerde hulpbronne kan die nuwe maatskappy dit bekostig om produkinnovasie te onderneem. ✓✓
 - Verhoogde inkomste en wins kan verdien word as gevolg van groter markaandeel. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 2) (4)

4.3 DATA RESPONS

- 4.3.1 **Identifiseer die dooiegegewigverliesarea in die grafiek hierbo.**
Gebied bcd ✓ (1)
- 4.3.2 **Waar sny die marginale kostekromme (MK) die gemiddelde kostekromme (GK) in die grafiek hierbo?**
By laagste/minimum/draaipunt van die GK-kromme/punt e. ✓ (1)
- 4.3.3 **Beskryf kortliks die term marginale koste.**
Bykomende koste aangegaan wanneer nog een eenheid van 'n produk vervaardig word ✓✓ (2)
(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord)
- 4.3.4 **Hoekom lê die MI-kromme altyd onder die GI-kromme in 'n monopolistiese mark?**
- As gevolg van die negatiewe skuins vraagkromme word elke bykomende eenheid teen 'n laer prys verkoop. ✓✓
 - Vir 'n monopolis om meer eenhede te verkoop, moet dit die prys verlaag en daarom sal die ekstra inkomste wat verdien word altyd minder wees as die inkomste wat verdien word teen die verlaagde verkoopprijs. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)
- 4.3.5 **Bepaal die verlies vir hierdie besigheid. Toon ALLE berekeninge.**
- Verlies = Totale Inkomste – Totale Koste
 $= (150 \times 100) - (200 \times 100)$ ✓
 $= 15\ 000 - 20\ 000$ ✓
 $= -5\ 000$ ✓
- OF
- Verlies = eenheidsverlies $(150 - 200)$ ✓ x hoeveelheid (100) ✓
 $= -50 \times 100$ ✓
 $= -5\ 000$ ✓
- OF
- Verlies = $(GI - GK) \times H$
 $= (150 - 200) \times 100$ ✓
 $= -50 \times 100$ ✓
 $= -5\ 000$ ✓ (4)

4.4 Met behulp van 'n korrek benoemde grafiek, verduidelik minimum pryse in die mark.

Toekenning van punte:

- Korrekte aandui van minimum prys = 2 punte
- Korrekte benoeming van asse = 1 punt
- Korrekte benoeming van krommes = 1 punt

Maksimum punte = 4

- 'n Minimum prys word vasgestel om produsente te help, omdat die ewewigsprys te laag is ✓✓
 - Dit stel produsente in staat om 'n redelike wins te genereer ✓✓
 - Dit moedig produsente aan om belangrike noodsaaklikhede te produseer ✓✓
 - 'n Minimumprys skep 'n surplus in die ekonomie (die verskil tussen Q_2 en Q_1) ✓✓
 - 'n Surplus impliseer dat die owerheid die surplus moet koop en plaaslik of oorsee stort ✓✓ (Maks. 4)
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

(8)

4.5 **Bespreek die uitdagings wat die mededingingsbeleid in Suid-Afrika in die gesig staar om sy doelwitte te bereik.**

Uitdagings wat deur die mededingingsbeleid ervaar word, is dat:

- boetes wat gehef word, is te sag en dek nie die koste wat verbruikers ly nie. ✓✓
- boetes is te toegeeflik om as 'n afskrikmiddel te dien vir ander besighede wat saamspan, wat duidelik blyk uit die groter aantal firmas wat gereeld ondersoek word. ✓✓
- 'n gebrek aan menslike hulpbronne lei tot sommige ondersoeke of samespanning word soms onopgemerk. ✓✓
- gevalle van beperkende praktyke neem langer om te ondersoek en verloor meriete in die proses. ✓✓
- korrupsie en politieke inmenging/belange verhoed dat sommige dade van samespanning behoorlik ondersoek word. ✓✓
- sommige samesmeltings en verkrygings beskerm werkers net op kort termyn. Uiteindelik word werkers afgelê. ✓✓
- kunsmatige monopolieë en ander magtige besighede misbruik hul markmag aangesien die mededingingsbeleid nie daarin slaag om geleenthede vir nuwe toetreders tot die mark. ✓✓
- die moniteringsmaatreëls om samespanningspraktyke te identifiseer word in die gedrang gebring weens 'n gebrek aan inligting aangesien baie ondersoeke na 'n lang tydperk van samespanning plaasvind. ✓✓
- die monitering en afdwinging van mededingingsbeleide is moeilik weens die uitgestrekte gebiede. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir blote lys van feite.

(8)
[40]

TOTAAL AFDELING B: 80

VRAAG 6: MIKRO-EKONOMIE

- **Bespreek die oorsake van markmislukking in detail.** (26 punte)
- **Hoe effektief was staatsbesteding, om markmislukking aan te spreek?** (10 punte) [40]

INLEIDING

Markmislukking kom voor as markkragte van vraag en aanbod nie kan verseker dat die regte hoeveelheid goedere en dienste geproduseer word om te voldoen aan die vraag, teen die regte prys nie ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

(Maks 2)

AFDELING C

Beantwoord enige EEN van die twee vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

Jou antwoord sal soos volg geassesseer word:

VRAAG 5: MIKRO-EKONOMIE

- **Ondersoek die kenmerke van monopolie in detail.** (26)
- **Hoekom is dit moeilik vir monopolieë om buitensporige pryse vir hul produkte te vra?** (10)

INLEIDING

'n Monopolie bestaan waar daar net een verkoper van 'n produk is, waar die produk geen noue plaasvervangers het nie, en waar hindernisse toetred tot die mark heeltemal blokkeer.✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante inleiding) (Maks. 2)

LYF**HOOF GEDEELTE****Aantal firmas/besighede**✓

- Die monopolis is die enigste verskaffer van 'n produk wat impliseer dat daar geen mededinging in hierdie markstruktuur is nie.✓✓
- Die monopolie is ook verantwoordelik vir die bedryf se totale uitset✓✓ soos De Beers en Eskom.✓

Aard van produk✓

- Die produk is uniek en het geen nabye plaasvervangers nie wat impliseer dat verbruikers se keuse beperk is✓✓
- Die produk het 'n relatief onelastisiteitsvraag wat beteken dat die hoeveelheid gevra minder reageer op prysveranderings✓✓

Marktoetred✓

- Marktoetred verwys na hoe maklik of moeilik vir die besighede om die mark te betree of te verlaat.✓✓
- Marktoetred tot 'n monopolieemark word heeltemal/heeltemal geblokkeer.✓✓
- Die rede waarom ander produsente nie in staat is om dieselfde produk as die monopolis is dat daar hindernisse is wat hulle verhoed om die produk te betree mark,✓✓ soos hoë ontwikkelingskoste, beperkte grootte van die mark, eksklusiewe eienaarskap van grondstowwe, patente, lisensiëring, alleenregte, invoerbeperkings.✓
- Hierdie struikelblokke kan in twee hoofgroepe verdeel word:

Natuurlike monopolieë.✓

- Hoë ontwikkelingskoste is dikwels 'n rede vir die bestaan van natuurlike monopolieë✓✓
- Die voorsiening van elektrisiteit is 'n voorbeeld van natuurlike monopolie omdat die bou van kragstasies en transmissielyste om elektrisiteit te versprei miljarde rande kos.✓✓
 - Natuurlike monopolieë word dikwels deur die regering besit of gereguleer en kan die hele mark teen 'n laer prys bedien as twee of meer besighede saam.✓

Kunsmatige monopolieë.✓

- Kunsmatige monopolieë bestaan as gevolg van hindernisse tot toetrede is nie ekonomies van aard so 'n patent.✓✓
- 'n Patent is die wetlike en eksklusiewe reg van 'n patenthouer om 'n produk te vervaardig deur sy of haar unieke uitvinding te gebruik.✓✓
- Lisensies beskerm operateurs teen die toetrede van mededingers en is nog 'n manier waarop 'n kunsmatige monopolie kan bestaan.✓✓
- In Suid-Afrika word lisensies vereis vir radio- en TV-uitsendings, telefoon- en selfoonkommunikasienetwerke en kommersiële produksie van elektrisiteit.✓✓

Beheer oor prys✓

- 'n Monopolis het volle beheer oor die markprys en dit word as 'n prys beskou maker.✓✓
- Monopoliste kan op die vraagkromme besluit oor die prys-hoeveelheid kombinasie, wat dit die beste pas.✓✓
- Daar is altyd die moontlikheid van verbruikersuitbuiting omdat 'n monopolis die enigste verskaffer van 'n produk is.✓✓
- 'n Monopoliebesigheid kan uitset of aanbod van die produk beperk om hoër te hef prys.✓✓
- Dit word egter dikwels beperk deur die markaanvraag aangesien monopolis nie beheer oor vraag het nie.✓✓
- Verbruikers het beperkte begrotings en 'n monopolie kan dus nie buitensporige pryse vir sy produk eis nie.✓✓
- Die monopolis se produk moet om verbruikers se guns (en geld) meeding met al die ander produkte wat in die ekonomie beskikbaar is.✓✓

Markinligting✓

- Alle kopers en die enkele verkoper het volle kennis van die huidige mark voorwaardes.✓✓
- Dit impliseer dat daar 'n hoë mate van deursigtigheid in die monopolie is aangesien daar geen aansporing vir die monopolie is om inligting vir verbruikers weg te steek nie.✓✓

Vraagkromme✓

- 'n Monopolis word gekonfronteer met 'n normale vraagkromme wat van links na regs afwaarts hell.✓✓
- Die vraagkromme is relatief onelasties omdat die produk geen nabyheid het nie plaasvervangers.✓✓
- Die vraagkromme vir 'n monopolie is gelyk aan sy gemiddelde inkomstekromme.✓✓
- Vir elke bykomende eenheid wat deur 'n monopolie verkoop word, is marginale inkomste minder as die prys, dus lê marginale inkomste-kromme onder die vraagkromme.✓✓

Ekonomiese wins/verlies✓

- 'n Monopolis kan op kort termyn 'n ekonomiese wins of ekonomiese verlies verdien.✓✓
- As 'n monopolie op kort termyn ekonomiese verlies maak, sal dit 'n nuwe produksie-aanleg bou wat ekonomiese wins op die lang termyn lewer.✓✓

- As 'n monopolie op kort termyn ekonomiese wins maak, sal dit sy produksieskaal of kapasiteit uitbrei om meer ekonomiese wins op die langtermyn te maak. ✓✓

Besluitneming ✓

- 'n Monopoliebesigheid neem onafhanklik besluite omdat daar geen mededingers is nie. ✓✓
- 'n Monopolie se besluite kan egter deur regeringswette en regulasies beïnvloed word. ✓✓ Eskom se besluite word byvoorbeeld deur NERSA beïnvloed ✓

Samespanning ✓

- Samespanning is irrelevant omdat daar een besigheid in die mark is. ✓✓

Produktiewe doeltreffendheid ✓

- 'n Monopolie bereik nie produktiewe doeltreffendheid nie omdat uitset geproduseer word sonder om die gemiddelde koste te verminder. ✓✓

Allokatielike doeltreffendheid ✓✓

- Daar is allokatielike ondoeltreffendheid omdat die uitset wat deur 'n monopolie geproduseer word nie ooreenstem met die hoeveelheid wat deur verbruikers gevra word nie. ✓✓
- Monopolie produseer uitsetvlak waar die prys bo die marginale koste is. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)
(Ken 'n maksimum van 8 punte toe vir opskrifte en voorbeelde) (Maks. 26)

BYKOMENDE DEEL

- Alhoewel die monopolis die enigste verskaffer in die mark is, word dit steeds deur markkragte beïnvloed. ✓✓
- As gevolg van die beperkte begroting waarmee die verbruiker bedryf word, sal daar nie genoeg vraag na die produk wees as die pryse te hoog is nie. ✓✓
- Verbruikers kan na ander alternatiewe produkte oorskakel. ✓✓
- Prysverhogings word soms deur die regering geregleer om die verbruiker te beskerm. ✓✓
- Alhoewel die monopolis sy eie prys kan bepaal, kan hy dit nie doen sonder om die hoeveelheid wat verkoop sal word, te beïnvloed nie. ✓✓
- Om meer produkte te verkoop, moet 'n monopolis die prys verlaag. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (Maks. 10)
(Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir blote lys van feite)

AFSLUITING

'n Monopolie slaag nie daarin om beide produktiewe en allokatielike doeltreffendheid te bereik nie, aangesien hulle nie teen die laagste moontlike gemiddelde koste produseer nie en nie teen die optimale uitsetvlak produseer nie. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante gevolgtrekking) (Maks. 2)

[40]

INHOUD: HOOFDEEL

Eksternaliteite ✓

- Staar bekend as oorspoeleffekte aan derdepartye wat nie direk by die

produksieproses betrokke is nie ✓✓

- As eksternaliteite in produksie en verbruik dikwels bestaan, en uitset gewoonlik gebaseer is op private koste en voordele, is dit 'n belangrike oorsaak van markmislukking ✓

Negatiewe eksternaliteite ✓

- Negatiewe eksternaliteite is koste vir derde partye wat nie by die markprys ingesluit is nie, ✓✓bv. besoedeling ✓
- Die koste van negatiewe eksternaliteite soos swak gesondheid word nie deur die produsente betaal nie. ✓✓
- Hierdie goedere word dus in die ekonomie oorgeproduseer, wat nie sosiaal wenslik is nie. ✓✓

Positiewe eksternaliteite ✓

- 'n Positiewe eksternaliteit vind plaas wanneer 'n voordeel deur 'n tweede of derde party verkry word uit die optrede of besluit van 'n ander party, ✓✓bv Onderwys ✓
- Hierdie goedere word dikwels ondergeproduseer deur die mark en die regering tree in om voorsiening te maak vir die tekorte. ✓✓

('n Maksimum van 4 punte sal toegeken word vir grafiese illustrasie)

Publieke goedere ✓

Aansienlike markmislukking word ondervind as sommige goedere en dienste geproduseer word, ongeag of dit benodig of gewens is ✓✓

- Markte kan slegs ontwikkel onder sekere toestande en waar hierdie toestande afwesig is, sukkel markte om te bestaan ✓✓
- Publieke goedere word nie verskaf deur die markmeganisme nie, omdat
- produsente nie goedere kan weerhou weens nie-betaling nie; daar is dus geen manier om te bepaal hoeveel 'n persoon verbruik nie en geen basis om 'n markprys te bepaal nie
- **Gemeenskapsgoedere:** is goedere soos die weermag, polisie, gevangenisdiens, straatbeligting, vloedbeheer, stormwaterdreinerings en vuurtorings ✓✓
- **Kollektiewe goedere:** is goedere en dienste soos parke, strande en strandfasiliteite, strate, sypaadjies, paaie, brûe, publieke vervoer, rioolstelsels, afvalverwydering, waternetwerke en vuilgoedverwydering ✓✓

Meriete goedere en nie-meriete goedere: ✓✓

- **Meriete goedere:** sommige goedere is hoogs wenslik vir die algemene welvaart van die mense van 'n land, maar is dikwels nie as belangrik beskou deur die mark nie ✓✓
- As mense markpryse daarvoor moet betaal, sal min verbruik word ✓✓
- **Nie-meriete goedere:** items soos sigarette, alkohol, en nie-voorskrif medisyne is voorbeelde van nie-meriete goedere ✓
- In vrymarkeconomieë, word hierdie goedere oorverbruik ✓✓
- Die owerheid kan verbruik verbied of verminder, deur middel van belasting soos aksynsregte ✓✓ en inligting oor die skadelike nuwe-effekte daarvan verskaf ✓✓

Onvolmaakte mededinging ✓

- In markeconomieë, word mededinging benadeel deur mag ✓✓
- Mag lê dikwels tot 'n groter mate by produsente, eerder as verbruikers ✓✓
- Meeste besighede funksioneer onder toestande van onvolmaakte mededinging wat produsente toelaat om uitset te beperk, pryse te verhoog en produseer waar pryse die marginale koste oorskry ✓✓

Gebrek aan inligting ✓

- Verbruikers, werkers en entrepreneurs beskik nie altyd oor die nodige inligting om rasonale besluite te neem nie ✓✓
- **Verbruikers:** Alhoewel vordering wat gemaak word in tegnologie, wat meer mense toegang gee tot die nodige inligting, is die inligting nie volmaak nie ✓✓
- **Werkers:** hulle is dikwels onbewus van werkseleenthede buite hul huidige werk ✓✓
- **Entrepreneurs:** 'n Gebrek aan inligting oor koste, beskikbaarheid en produktiwiteit van sommige produksiefaktore, laat hulle funksioneer op die basis van foutiewe inligting ✓✓

Onbeweeglikheid van produksiefaktore ✓

- Meeste markte kan nie vinnig by veranderinge in vraag en aanbod aanpas nie ✓✓
- **Arbeid** neem tyd om te beweeg na ander beroepe en geografies om te voldoen aan die veranderinge in verbruikersvraag ✓✓
- **Fisiese kapitaal:** fabrieksgeboue en infrastruktuur soos telefoonlyne, brue, spoorlyne en lughawens is nie beweeglik nie ✓✓
- Die tipe kapitaal hou vir baie jare maar kan nie verskuif word om aan te pas by die vraag nie ✓✓
- **Tegnologiese toepassings verander produksiemetodes:** tegnologie gebruik in die produksie kan verander, soos die gebruik van robotte eerder as arbeid in myne ✓✓
- Dit neem die meeste nywerhede lank om aan te pas by groter tegnologiese veranderinge ✓✓
- Werkers moet aanpasbaar wees, hul vaardighede opgradeer en in staat wees om van werk te verander, sowel as werkspatrone

Onvolmaakte verspreiding van inkomste en rykdom ✓

- Die belangrikste tekortkoming van markstelsels is dat dit neutraal staan teenoor inkomsteverspreiding ✓✓
- As die aanvanklike verspreiding oneweredig is, sal die finale verspreiding ook so wees ✓✓
- Vir hierdie rede, word daar geargumenteer dat die mark misluk ✓✓ (Maks 26)

ADDISIONELE DEEL

- wat regstreekse buitelandse investering in die ekonomie toelaat om die aanbod van goedere en dienste te verhoog. ✓✓
- toenemende mededinging in plaaslike mark en die vermindering van die bestaan van monopolieë ✓✓
- om die toeganklikheid van inligting vir beide verbruikers en produsente te verhoog sodat hulle rasonele of ingeligte besluite kan neem. ✓✓
- doeltreffendheidtoewysing van hulpbronne te verseker deur lande toe te laat om te spesialiseer in die produksie van goedere waarin hulle vergelykende voordeel het. ✓✓
- toenemende mobiliteit van produksiefaktore tussen verskillende lande. ✓✓
- besighede aan te moedig om innoverend te wees en goedere en dienste van beter gehalte vir verbruikers te produseer. ✓✓
- verbruikers se keuse oor goedere en dienste te verhoog. ✓✓
- (Aanvaar enige ander relevante en korrekte hoërorde-antwoord) (Maks 10)
- (**'n Maksimum van 2 punte sal toegeken word vir blote lys van feite**)

SLOT

Markmislukkings kan verwoestende uitwerking op die ekonomie hê wat vereis dat die regering ingryp om die gevolge daarvan te verminder ✓✓ (Maks. 2)

(Aanvaar enige ander korrekte relevante gevolgtrekking)

[40]**TOTAAL AFDELING C: 40****GROOTTOTAAL:150**